

HAMFRI KARPENTER

DŽ. R. R. TOLKIN BIOGRAFIJA

PREVELA TATJANA BIŽIĆ

Beograd, 2019.

Naslov originala:
Humphrey Carpenter
J. R. R. Tolkien: A Biography

© Humphrey Carpenter 1977, 1978, 1987

Originally published in the English language by Harper Collins Publishers Ltd.

Humphrey Carpenter asserts the moral right to be acknowledged as the author of this works.

Translation copyright © za srpsko izdanje Albion Books 2019.

BELEŠKA O AUTORU

Hamfri Karpenter rođen je u Oksfordu 1946. godine. Diplomirao je na koledžu Kebl na Oksfordskom univerzitetu. Posle toga je nekoliko godina radio za Bi-Bi-Si, a nastavio je da snima za ovu kuću i pošto je 1975. postao pisac s punim radnim vremenom. Napisao je i biografije *Inklinzi* (Klajv Stejpls Luis i njegov krug), za koju je dobio Nagradu *Somerset Mom, Vistan Hju Odn*, nominovanu za Votbredovu nagradu, i *Isus* (u ediciji *Velikani prošlosti*). Autor je i nekoliko knjiga za decu, kao i studije o književnosti za najmlađe *Tajni vrtovi*, a sa svojom suprugom Mari Pričard priredio je *Oksfordski priručnik o književnosti za decu*. Godine 1984. Američka akademija i institut za umetnost i književnost dodelila mu je Nagradu *Edvard Morgan Forster*. Hamfri Karpenter je umro januara 2005. godine.

Posvećeno uspomeni na „ČK BD“

SADRŽAJ

PRVI DEO U POSETI	13
DRUGI DEO 1892–1916: RANI DANI	
I. BLUMFONTEJN	20
II. BIRMINGEM	30
III. „PRIVATNI JEZIK“ – I EDIT	47
IV. „ČK, BD ITD.“	63
V. OKSFORD	73
VI. PONOVO ZAJEDNO	84
VII. RAT	98
VIII. RASPAD DRUŽINE	108
 TREĆI DEO 1917–1925:	
STVARANJE MITOLOGIJE	
I. IZGUBLJENE PRIČE	118
II. INTERLUDIJUM U OKSFORDU	131
III. PUSTOLOVINA NA SEVERU	135
 ČETVRTI DEO 1925–1949 (I):	
„U JEDNOJ RUPI U ZEMLJI ŽIVEO JE HOBIT“	
I. OKSFORDSKI ŽIVOT	146
II. RAZGLEDANJE FOTOGRAFIJA	156
III. „BIO JE UNUTAR JEZIKA“	167
IV. DŽEK	181
V. NORTMORSKA ULICA	193
VI. PRIPOVEDAČ	203

PETI DEO 1925–1949 (II): TREĆE RAZDOBLJE	
I. NA SCENU STUPA GOSPODIN BAGINS	218
II. „NOVI HOBIT“	256
ŠESTI DEO 1949–1966: USPEH	
I. ZALUPLJENA VRATA	256
II. VELIKI RIZIK	264
III. SLAVA ILI PARE	271
SEDMI DEO 1959–1973: POSLEDNJE GODINE	
I. HEDINGTON	288
II. BORN MUT	302
III. MERTONSKA ULICA	309
POSTSKRIPTUM DRVO	314
DODACI	
A. POJEDNOSTAVLJENA GENEALOŠKA TABLICA	319
B. HRONOLOGIJA DOGAĐAJA	320
C. OBJAVLJENA DELA DŽ. R. R. TOLKINA	325
D. IZVORI I ZAHVALNOST	339
INDEKS	345

AUTOROVA BELEŠKA

Ova knjiga zasnovana je na pismima, dnevnicima i drugim pisanim dokumentima pokojnog profesora Dž. R. R. Tolkina, te na sećanjima njegove rodbine i prijatelja.

Sam Tolkin nije sasvim odobravao biografiju ili, tačnije, nije mu se dopadalo da se biografija koristi kao oblik književne kritike. „Jedan od mojih najsnažnijih stavova“, zapisao je jednom, „jeste da je istraživanje pišćeve biografije u potpunosti jalov i lažan pristup njegovom delu.“ Ipak je bez sumnje bio svestan da će usled izvanredne popularnosti njegove proze biografija najverovatnije biti napisana posle njegove smrti; čini se zbilja da je i sam preduzeo neke pripreme za to budući da je poslednjih godina života beležio razna objašnjenja i komentare na starim pismima i drugim papirima. Napisao je i nekoliko stranica uspomena iz detinjstva. Stoga je moguće gajiti nadu da ova knjiga ne bi bila sasvim tuđa njegovim željama.

Pokušao sam da priču o Tolkinovom životu ispričam suzdržavajući se od bilo kakvih kritičkih ocena njegove pripovedne proze. Delimično zbog poštovanja prema njegovim ličnim stavovima, ali i samom mi se u svakom slučaju čini da prva objavljena biografija jednog pisca nije najbolje mesto za književne ocene, koje bi ionako u jednakoj meri bile odraz ličnosti kritičara, kao i predmeta njegove kritike. Nastojao sam, međutim, da naznačim neke književne i druge izvore koji su uticali na Tolkinovu maštu, u nadi da bi to moglo baciti nešto svetlosti na njegove knjige.

H. K.
Oksford, 1976.

PRVI DEO

U POSETI

Tog prolećnog jutra 1967. godine pošao sam svojim automobilom iz centra Oksforda, prešao Magdalenin most, pa nastavio Londonskim putem uzbrdo do uglednog, ali učmalog predgrađa Hedington. Kod velike privatne škole za devojčice skrenuo sam levo u Sandfild roud, ulicu s jednospratnim stambenim kućama od cigle, ispred kojih su uredno održavane bašte.

Do broja 76 trebalo je preći poveliki deo ulice. Kuća je okrećena u belo, delimično skrivena iza visoke ograde, živice i drveća sa velikom krošnjom. Parkirao sam automobil, otvorio zalučenu kapiju, prošao kratkom prilaznom stazom kroz ružičnjak i pozvonio na vrata.

Dugo ništa čuo nisam do brujanja saobraćaja iz daljine, s glavnog puta. Već sam pomišljao ili da ponovo pozvonim ili da odustanem i odem kada je profesor Tolkin otvorio vrata.

Malo je niži nego što sam očekivao. Visina je u njegovim knjigama važna odlika, pa sam iznenađen što je on sam malo ispod prosečne visine – ne mnogo, ali se ipak primećuje. Predstavio sam se, pa budući da sam sastanak zakazao unapred i profesor me je očekivao, ispitivački i pomalo odbojan pogled ustupi mesto osmehu. Pružio je ruku, stisak mu je pri rukovanju bio čvrst.

Iza njega sam video predsoblje, malo i uredno, i bez ijednog predmeta u njemu koji čovek ne bi očekivao u kući postarijeg para koji pripada srednjoj klasi. U jednoj neodmerenoj izjavi objavljenoj u novinama Vistan Hju Odn je kuću nazvao odvratnom, ali to je glupost. Kuća je jednostavno obična kuća iz predgrađa.

Gospođa Tolkin došla je samo da me pozdravi. Još je sitnija od svog muža, uredna ženica sede kose prikupljene uz glavu, s tamnim obrvama. Razmenili smo učtivosti, a onda je profesor

izašao da me povede do svoje „radne sobe“ pored kuće.

Ispostavilo se da je to zapravo garaža, u kojoj već odavno nije bilo automobila – automobil nema još od početka Drugog svet-skog rata, objasnio mi je profesor, pa je kad je otišao u penziju, garažu preuredio i preneo u nju knjige i rukopise koje je ranije držao u kabinetu na koledžu. Police su pune rečnika, stručnih knjiga o filologiji i etimologiji, izdanja tekstova na raznim jezicima, pre svega na staroengleskom, srednjoengleskom i staro-nordijskom, a tu je i čitav jedan deo odvojen za prevode *Gospodara prstenova* na poljski, nemački, danski, švedski, japanski; za prozorski prag zakačena je mapa njegovog Srednjeg sveta. Na podu je vrlo stara putna torba puna pisama, na stolu su mastionice, gušćja pera u držačima i dve pisaće mašine. Prostorija miriše na knjige i duvanski dim.

Ta prostorija zapravo nije naročito udobna i profesor mi se izvinjava što me je primio baš tu, ali u njegovoj spavaćoj-radnoj sobi, gde u stvari piše, nema mesta, objašnjava mi. Sve je to ionako privremeno, kaže: uskoro će uspeti, nada se, da dovrši bar glavninu onoga što je obećao svojim izdavačima, pa će on i gospođa Tolkin moći da se presele u udobniju kuću i prijatnije okruženje, gde ga neće ometati radoznalci i nametljivci. Izgovorivši to poslednje, kao da se malo postideo.

Provukao sam se pored električnog kamina i prihvatio ponudu da se smestim na drvenu stolicu širokog naslona, dok je on izvukao svoju lulu iz džepa sakoa od tvida i stao naširoko da mi objašnjava kako je u stanju da mi posveti svega nekoliko minuta. Sa suprotne strane prostorije glasno je otkucavao svetloplavi budilnik, kao da naglašava poentu profesorovog izlaganja. Mora da razjasni protivrečnost u jednom pasusu *Gospodara prstenova* na koju mu je pismom ukazao neki čitalac, i mora tome da se smesta posveti jer prerađeno izdanje knjige samo što nije otišlo u štampu. Sve mi to objašnjava vrlo podrobno, a

o svojoj knjizi govori ne kao o delu fikcije, nego kao o letopisu istinskih događaja; po svemu sudeći, on sebe ne smatra autorom koji mora da ispravi ili razjasni stvaralačku omašku, već istoričarem koji mora da rasvetli jedno nejasno mesto u istorijskom dokumentu.

Uzrujava me to što izgleda misli da ja knjigu poznajem podjednako dobro kao i on. Pročitao sam je više puta, ali on ipak govori o detaljima koji meni ne znače gotovo ništa. Strepim da će mi postaviti neko pronicljivo pitanje kojim će razotkriti moje neznanje, ali njegova pitanja su, srećom, retorička i ne zahtevaju od mene nikakav drugi odgovor osim „da“.

I dalje se pribojavam da će biti drugih, težih pitanja, a pribojavam se utoliko više što ne čujem baš sve što mi govori. Glas mu je neobičan, dubok ali nije rezonantan, izgovor je potpuno engleski, a ipak u njemu ima nečega što ne umem sasvim da odredim, kao da dolazi iz nekog drugog doba ili civilizacije. Ne govori razgovetno. Reči naprosto same naviru. Čitave fraze su ili izostavljene ili sažete u žurbi da se naglasi poenta. Rukom često pokrije usta, pa je još teže razabrati izgovoreno. Rečenice su mu veoma složene, teku bez zastajanja, ali onda poduže začuti, kao da očekuje od mene da odgovorim. Na šta da odgovorim? Ako mi je postavljeno neko pitanje, ja ga nisam razumeo. Tolkin potom naglo nastavlja, ne dovršivši prethodnu rečenicu, i sad već stiže do zaključka. Pritom gurne lulu među zube, govori dalje stežući je zubima, na kraju rečenice kreše šibicu.

Ponovo se mučim da nađem nešto pametno što bih rekao, ali on opet nastavlja pre nego što išta smislim. Prateći neku slabušnu smisaonu vezu priča o opasci u izvesnim novinama koja ga je naljutila. Sad pomislim da i ja mogu malo da doprinesem razgovoru, pa iznosim zapažanje za koje se nadam da je prilično inteligentno. Pristojno me je saslušao, iscrpno mi odgovorio iskoristivši moju zapravo prilično trivijalnu primedbu

tako izvanredno da se osećam kao da sam rekao nešto stvarno vredno, onda se otiskuje u neku temu koja se nadovezuje na prethodno, i to opet prevazilazi moje moći, preostaje mi samo da tu i tamo ubacim jednosložnu potvrdu. Pomišljam, doduše, da vredim više kao slušalac nego kao učesnik u razgovoru.

Dok govori, Tolkin se bez prestanka kreće, šetkajući po slabo osvetljenoj prostoriji s energijom koja nagoveštava nespokojstvo. Maše lulom po vazduhu, istresa je u pepeljaru, puni je, ponovo pripaljuje, ali jedva da otpučka nekoliko dimova. Ruke su mu sitne, lepe, izborane, s jednostavnom burmom na srednjem prstu leve ruke. Odeća mu je pomalo zgužvana, ali dobro mu stoji, i mada je već zašao u sedamdeset šestu godinu, stomak jedva da mu zateže dugmad na prsluku žive boje. Pažnju mi stalno privlače njegove oči, koje čas lutaju po prostoriji, čas se netremice zagledaju kroz prozor, a ipak tu i tamo hitro pogledaju u mene ili me prikuju postojanim pogledom dok profesor izlaže neku značajnu poentu. Bore oko tih očiju pokreću se prema raznim raspoloženjima i naglašavaju ih.

Bujica reči za časak je presahla, profesor ponovo pripaljuje lulu. Spazio sam priliku da iznesem po kakvom sam poslu došao mada mi to sad izgleda beznačajno, međutim – on me sluša pažljivo i s entuzijazmom. Pošto je rekao šta je želeo, ustajem da pođem; ali, očigledno, moj odlazak u tom trenutku niti je očekivan niti poželjan. Tolkin se vraća svojoj mitologiji. Zagledan nekuda u daljinu, kao da je zaboravio da sam tu. Govori stežući zubima kamiš lule. Pomišljam kako, spolja posmatrano, on po svemu liči na arhetip klasičnog oksfordskog profesora, ponekad čak na njegovu pozorišnu karikaturu. A upravo to on uopšte nije. Kao da se, zapravo, nekakav čudni duh prerušio u starog profesora. Telo možda i korača tamo-ovamo po ovoj neuglednoj prostoriji u neotmenom predgrađu, ali um luta planinama i dolinama Srednjeg sveta.

Na kraju je gotovo, izvodi me iz garaže i vodi do baštenske kapijice, na suprotnoj strani od glavnog ulaza. Objašnjava mi da kapiju kojom se prilazi garaži mora da drži zaključanu da mu se u dvorištu ne bi parkirali fudbalski navijači koji dolaze na utakmice na obližnjem stadionu. Prilično sam iznenađen kad me pozove da opet navratim. Ne baš sada, ni on ni gospođa Tolkin nisu najbolje sa zdravljem, i idu malo na odmor u Bornmut, a s poslom je u višegodišnjem zaostatku, povrh svega gomilaju se i pisma na koja još nije odgovorio, ali nekad uskoro. Rukuje se sa mnom i vraća u kuću pomalo kao izgubljen.

DRUGI DEO

1892–1916: Rani dani

PRVO POGLAVLJE

BLUMFONTEJN

Jednog martovskog dana 1891. godine parobrod *Rozlin Kasl* isplovio je iz Engleske ka poluostrvu Kejp. S krmene palube jedna vitka, naočita dvadesetjednogodišnja devojka mahala je porodici koju neće zadugo ponovo videti. Mejbel Safild je pošla u Južnu Afriku da se uda za Artura Tolkina.

Bila je to po svemu prekretnica u njenom životu. Iza nje su ostajali Birmingham, magle, popodnevni čaj u porodičnom krugu, pred njom su bili nepoznata zemlja u kojoj večno sija sunce i brak s trinaest godina starijim čovekom.

Iako je Mejbel bila još tako mlada, njihova veridba je dugo trajala. Artur Tolkin ju je zaprosio, a ona je pristala da se uda za njega, tri godine ranije, ubrzo posle svog osamnaestog rođendana. Mejbelin otac, međutim, dve godine nije dozvoljavao da se i zvanično vere, smatrajući da je još premlada, pa je njoj i Arturu preostajalo jedino da u potaji razmenjuju pisma i viđaju se na večernjim zabavama pod budnim okom Mejbeline rodbine. Mejbel je pisma poveravala svojoj mlađoj sestri Džejn, koja ih je predavala Arturu na peronu glavne birmingemske železničke stanice kad se iz škole vraćala u predgrađe u kom su Safildovi živeli. Pomenute večernje zabave uglavnom su bile muzička okupljanja na kojima su Arturove sestre svirale pijanino, dok bi on uspeo kradomice da razmeni s Mejbel poneki pogled ili bi im, u najboljem slučaju, pošlo za rukom da neprimećeni dotaknu jedno drugom rukav.

Bio je to, naravno, pijanino napravljen u porodičnoj fabrici Tolkinovih, od koje je i bilo zarađeno ono novca što su

Tolkinovi nekada posedovali. Na poklopcu je bilo ispisano: „Izuzetno otporni pijanoforte, izrađen velikom brzinom za ekstremne klimatske uslove“. Fabrika klavira sada je, međutim, prešla u druge ruke, Arturov otac je bankrotirao, a porodica više nije imala firmu koju bi sinovi nasledili od oca. Artur je pokušao da izgradi svoju karijeru u *Lojdu*, ali u birmingemskoj filijali banke napredovalo se vrlo sporo i njemu je postalo jasno da će morati da potraži nešto drugo ako ima nameru da izdržava ženu i decu. Pogled mu je privlačila Južna Afrika, gde je, zahvaljujući nalazištima zlata i dijamantata, bankarstvo bilo posao u procvatu i obećavalo zaposlenima zavidnu budućnost. Nepunu godinu pošto je zaprosio Mejbel, Artur je dobio zaposlenje u Afričkoj banci i otputovao brodom za Kejptaun.

Arturova preduzimljivost uskoro se pokazala kao dobra odlika. Prve godine morao je mnogo da putuje pošto su ga slali na privremena radna mesta u brojnim važnijim naseljima između Kejptauna i Johanezburga. Pokazao se dobro pa je 1890. postavljen za direktora značajne filijale u Blumfontejnu, glavnom gradu Slobodne Države Oranje. Obezbeđena mu je kuća, prihodi su bili odgovarajući, i brak je konačno postao moguć. Mejbel je krajem januara 1891. proslavila svoj dvadeset prvi rođendan i već nekoliko nedelja posle toga ukrcala se na *Rozlin Kasl* i zajedrila ka Južnoj Africi i Arturu, pošto je napokon i otac blagoslovio njene zaruke.

Mada bi možda bolje bilo reći da ih je sad napokon trpeo jer Džon Safild je bio ponosan čovek, pogotovo u pogledu svog porekla, tim pre što mu je, sudeći po mnogo čemu, jedino još time preostalo da se ponosi. Nekada je posedovao uspešnu trgovinu tekstilnom robom u Birmingemu, ali je sada i on, kao i otac Artura Tolkina, bio pod bankrotom. Za život je morao da zarađuje kao trgovački putnik, prodajući *Džejzova* sredstva za dezinfekciju. To što je izgubio imetak, međutim, navelo ga

je da se još više ponosi svojim poreklom i starom uglednom porodicom iz srca Engleske od koje je potekao. U poređenju s tim, šta su bili Tolkinovi? Nemački doseljenici, Englezi tek od pre nekoliko pokolenja, a to jedva da je bio dostojan pedigree za muža njegove kćeri.

Ako su možda takve neke misli i zaokupljale Mejbel za vreme tronedeljne plovidbe, svakako su bile daleko od nje onoga dana početkom aprila kada je brod uplovio u kejptaunsku luku, a ona konačno ugledala na keju naočitu priliku u belom odelu i s gustim brkovima. Dok je napeto zagledao lica u gomili nastojeći da spazi svoju milu Mab, njen verenik uopšte nije izgledao kao da su mu četrdeset i tri godine.

Artur Rejel Tolkin i Mejbel Safild venčali su se u Kejptaunskoj katedrali 16. aprila 1891. i proveli medeni mesec u jednom hotelu u Si Pointu.¹ Usledilo je veoma naporno, oko hiljadu i sto kilometara dugo putovanje do glavnog grada Slobodne Države Oranje i kuća koja će biti Mejbelin prvi i jedini dom s Arturom.

Blumfontejn je nastao četrdeset pet godina ranije, kao puko seoce, a ni te 1891. nije bio naročito veliki. Sasvim izvesno nije predstavljao prizor koji bi zadivio Mejbel kad je s mužem sišla s voza na novosagrađenoj blumfontejnskoj železničkoj stanici. U centru gradića nalazila se pijaca na koju su farmeri holandskog porekla iz južnoafričke unutrašnjosti dovozili ogromnim volovskim kolima vunu, proizvod na kome je počivala ekonomija Države Oranje. Svi pravi simboli civilizacije bili su podignuti tu oko pijace: zgrada Parlamenta s kolonadom na pročelju, holandska reformistička crkva s dvostrukim tornjem, anglikanska katedrala, bolnica, javna biblioteka i zgrada Predsedništva. Bio je tu i klub za evropsko stanovništvo (Nemce, Holanđane i Engleze), zatim tenisko igralište, sudnica i sasvim dovoljno prodavnica. Drveće koje su prvi doseljenici zasadili, međutim, još

1 *Sea Point*, na afrikansu *Seepunt*, predgrađe Kejptauna uz samu morsku obalu. (Prim. prev.)

je bilo oskudno, a gradski park je činilo, kako je primetila Mejbel, jedva desetak vrba i jezerce ne veće od lokve. Već nekoliko stotina metara iza poslednjih kuća pružao se otvoren veld gde su vukovi, kao i divlji psi i šakali ugrožavali stada, a okasnelog poštanskog kurira koji bi dojahao posle mraka mogao bi napasti i lav koji je pošao u lov na plen. Iz tih golih ravnica dolazio je vetar, koji je podizao prašinu po širokim nepopločanim ulicama Blumfontejna. U pismu porodici Mejbel je utiske o gradiću sažela u reči: „Ovčarska zabit! Grozna divljina!“

Zbog Artura je ipak morala nekako da zavoli i Blumfontejn, a u međuvremenu je ustanovila da joj život uopšte nije lišen udobnosti. Uz poslovnu zgradu Afričke banke, koja se nalazila u Ulici Mejtland, odmah pored pijace, nalazila se i jedna sasvim pristojno sagrađena stambena kuća s velikim vrtom. Poslugu u kući sačinjavali su delom crnci i obojeni, a delom beli doseljenici; Mejbel je mogla da bira sebi društvo među brojnim uglednijim doseljenicima engleskog porekla, koji su redovno, mada takođe i po predvidljivom redosledu, priređivali plesove i večere. Imala je dosta slobodnog vremena jer je Artur pored posla u banci pohađao časove holandskog jezika, na kome su izdavana sva vladina i pravna dokumenta, ili je provodio vreme u klubu sklapajući korisna poznanstva. Artur nije mogao sebi da dozvoli lagodan pristup životu iako je u Blumfontejnu postojala samo još jedna banka, bila je to Nacionalna banka Države Oranje, dok je Arturova afrička banka bila inostrana, *uitlander*, i prisustvo joj je dozvoljeno posebnom odlukom parlamenta. Da bi stanje bilo još teže, Arturov prethodnik na mestu direktora Afričke banke prešao je u Nacionalnu, te je Artur morao da radi dvostruko napornije da vlasnici krupnih računa ne bi otišli za njim. Zatim su tu bili i novi projekti u okolini, koji su mogli da se preusmere na korist njegove banke, poslovni poduhvati povezani s dijamantima zapadno u Kimberliju i

zlatom u planinskom vencu Vitvatersrand na severu. Bila je to ključna faza u Arturovoj karijeri i Mejbel je jasno videla da je on srećan. Zdravlje mu nije bilo baš sasvim netaknuto otkako je došao u Južnu Afriku, ali klima je izgleda godila njegovom temperamentu; izgledalo je, kao što je Mejbel primetila s malim primesama strepnje, da mu se definitivno dopada, dok je nju već posle nekoliko meseci izrazito odbijala. Vrelo leto i hladna, ali suva i prašnjava zima dražili su joj živce gore nego što je bila spremna da prizna Arturu, a „odmor kod kuće“ činio joj se užasno daleko, budući da neće imati dopuštenje za put u Englesku pre nego što u Blumfontejnu provedu još tri godine.

Artura je, međutim, obožavala i bila je veoma srećna kad bi joj uspelo da ga odmami od radnog stola da bi otišli da prošetaju ili se provozaju, odigraju partiju tenisa ili golfa ili da naglas čitaju jedno drugome. Uskoro je imala još nešto da joj zaokuplja misli: shvatila je da je trudna.

Četvrtog januara 1892. Artur Tolkin pisao je u Birmingem:

Draga majko,

Ove nedelje imam za tebe lepe vesti. Mejbel mi je sinoć (3. januara) podarila divnog sinčića. Porodila se malo pre vremena, ali beba je zdrava i jaka, a Mejbel je porođaj odlično podnela. Beba je (naravno) divna. Ima prelepe ručice (vrlo dugi prstići) i uši, vrlo svetlu kosicu, oči na Tolkine, a usta sasvim na Safilde. Sve u svemu, najviše liči na vrlo svetlokoso izdanje svoje tetke Mejbel Miton. Kad smo juče doveli doktora Stolrajtera, on je najpre rekao da je uzbuna lažna i poslao je babicu da se vrati kući i ponovo dođe tek kroz dve nedelje, ali pogrešio je, pa sam ponovo otišao po njega i došao je oko osam i ostao do 12.40, kad smo viskijem nazdravili mališanu. Prvo ime će mu biti Džon po dedici, a celo verovatno Džon Ronald Rejel. Mab bi volela da se zove Ronald, a ja bih voleo da zadržim Džon i Rejel...

Rejel je bilo Arturovo drugo ime, dok se prethodno niko u porodici Tolkin nije zvao Ronald. Upravo tim imenom će kasnije Artur i Mejbel zvati svog sina, tim imenom će mu se obraćati ostala rodbina i kasnije njegova žena. Sam je ponekad ipak govorio da se oseća kao da mu to nije pravo ime; ljudima je zapravo bilo pomalo nezgodno kad su birali kako da mu se obrate. Bliski drugovi iz škole zvali su ga Džon Ronald, što je zvučalo uzvišeno i milozvučno. Kao odraslog, bliski prijatelji su ga prema običajima tog vremena oslovljavali prezimenom ili srdačnim nadimkom Tolars, što je takođe bilo tipično za to doba. Onima manje bliskim, naročito u poznijim godinama, obično je bio poznat kao Dž. R. R. T. Na kraju su ga možda ta četiri inicijala i ponajbolje predstavljala.

Džon Ronald Rejel Tolkin kršten je u anglikanskoj katedrali u Blumfontejnu 31. januara 1892., a nekoliko meseci kasnije prvi put su ga fotografisali u vrtu kuće koja je pripadala banci, u naručju dadilje uposlene da ga čuva. Na slici se vidi da mu je mati odličnog zdravlja, dok Artur, koji je uvek bio pomalo dendi, pozira očigledno kicoški u belom odelu i sa slamnatim šeširom. Iza njih stoje dvoje crnih slugu, sobarica i poslužitelj po imenu Isak, i oboje izgledaju zadovoljni i pomalo iznenađeni što su i oni pozvani da se fotografišu. Mejbel je zamerala Burima na odnosu prema domaćem življu i u kući Tolkinovih vladala je trpeljivost, naročito prema neobičnom ponašanju Isakovom; jednog dana, naime, Isak je ukrao malog Džona Ronalda Rejela i odneo ga u svoje selo da s ponosom pokaže jedan takav kuriozitet kao što je bela beba. Uzrujao je sve redom i izazvao veliku pometnju ali ipak nije otpušten, a u znak zahvalnosti svom poslodavcu dao je rođenom sinu ime Isak Mister Tolkin Viktor, odavši poslednjim imenom počast kraljici Viktoriji.

Bilo je i drugih nepredviđenih zbivanja u kući Tolkinovih. Jednog dana komšijski ljubimac majmun uspentrao se preko zida

i pojeo tri bebina odelceta. U šupi za drva trebalo se pripaziti zmija. Kad je nekoliko meseci kasnije mali Ronald prohodao, nagazio je na tarantulu. Ugrizla ga je, pa je prestravljen potrčao preko vrta u naručje dadilji, koja je isisala otrov. Kao odrastao pamtio je taj vreli dan kad je u strahu trčao kroz dugu suhu travu, ali se same tarantule nije sećao, i govorio je da mu posle te nezgode nije ostala nikakva posebna odbojnost prema paucima. Svejedno je u svojim pričama više puta pisao o čudovišnim paucima s otrovnim ujedom.

Uglavnom je, međutim, život u kući pored banke pratio ustaljeni obrazac. Mališan je rano izjutra i predveče izvođen u vrt, gde je gledao oca kako neguje vinovu lozu ili sadi mladice na jednom parčetu ograđenog, ali nekorišćenog zemljišta. U prvoj godini života svog sinčića Artur Tolkin je zasadio mali gaj čempresa, jela i kedrova. Možda to ima neke veze s dubokom ljubavlju prema drveću koja će se razviti u Ronaldu.

Od pola devet ujutru do pola pet popodne dete je moralo da bude u kući, sklonjeno s jarkog sunca. Čak je i u kući ponekad bilo vruće i mališu su oblačili potpuno u belo. „Beba izgleda vilinski kad ga lepo obučemo u bele volančiće i obujemo mu bele cipelice“, pisala je Mejbel svekrvi. „Kad ga skroz svučemo, izgleda mi još vilinskije.“

Mejbel je sad dobila još društva. Uskoro posle Ronaldovog prvog rođendana iz Engleske su doputovali Mejbelina sestra Mej i njen muž Volter Inkldon. Volter, birmingemski trgovac od tridesetak godina, imao je poslovne interese u južnoafričkim rudnicima zlata i dijamanta, pa je ostavio Mej i njihovu kćerčicu Mardžori kod Tolkinovih dok je sam otputovao do rudnika. Mej Inkldon stigla je u pravi čas da razvedri sestru za vreme još jedne oštre južnoafričke zime u Blumfontejnu, godišnjeg doba još nepodnošljivijeg za Mejbel jer je i Artur otputovao poslom na nekoliko nedelja. Bilo je veoma hladno, pa su

sestre sedele uz peć u trpezariji i razgovarale o svom životu u Birmingemu dok je Mejbel plela odeću za detence. Nije pritom tajila da joj idu na živce život u Blumfontejnu, klima, beskrajne društvene posete, dosadne večere. Približavalo se vreme kada će moći da otputuju kući na neko vreme, možda za još godinu ili nešto duže, mada je Artur stalno iznosio nekakve razloge zbog kojih bi trebalo odložiti putovanje u Englesku. „Neću mu dozvoliti da predugo odlaže“, pisala je Mejbel. „Ova klima mu je zaista omilela mnogo više nego što je meni drago. Volela bih kad bi i meni mogla malo više da se dopadne jer, sigurna sam, da on nikad više neće moći da se skraši u Engleskoj.“

Na kraju je put ipak *morao* da bude odložen. Mejbel je ustanovila da je ponovo trudna i 17. februara 1894. rodila je još jednog sina. Dečak je kršten imenom Hilari Artur Rejel.

Hilari je bio zdravo dete kome je klima u Blumfontejnu sasvim prijala, ali njegovom starijem bratu baš i nije. Ronald je bio krepko lepo dete, svetlokoso i plavooko – „pravi mali Saksonac“, govorio je njegov otac. Već je tečno govorio i bio je izvor razonode za činovnike u banci, gde je svakog dana dolazio ocu u kancelariju i tražio papir i olovku da bi žvrljao prve dečje crteže. Mučili su ga, međutim, zubići i dobio je zbog njih groznicu, tako da su iz dana u dan morali da zovu lekara, a Mejbel je bila potpuno iscrpljena. Vreme je bilo takvo da gore nije moglo biti: naišla je suša, upropastila i poslove i raspoloženje i donela najezdu skakavaca, koji su preplavili velt i uništili žetvu. Uprkos svemu tome, Artur je pisao ocu upravo ono od čega je Mejbel strahovala: „Mislim da ću se lepo snaći u ovoj zemlji i ne verujem da bih mogao ponovo za stalno da se skrasim u Engleskoj.“

Svejedno da li su mislili tu da ostanu ili ne, klima je očigledno veoma škodila Ronaldovom zdravlju. Nešto se moralo uraditi da bi se nadisao svežijeg vazduha. U novembru 1894. Mejbel je odvela obojicu dečaka nekoliko stotina kilometara do obale

kod Kejptauna. Ronaldu su bile već gotovo tri godine i mogao je malčice da upamti dugo putovanje vozom i trčanje od mora do kućice na plaži. Kad se posle toga Mejbel s decom vratila u Blumfontejn, počele su pripreme za put u Englesku. Artur je rezervisao karte i pronašao dadilju koja će putovati s njima. Veoma je želeo da i sam pođe, ali nije mogao da se udalji s posla jer je banka upravo razmatrala neke planove za železnicu, o čemu je pisao ocu: „Vreme je velike konkurencije i čovek ne ostavlja rado posao u tuđim rukama.“ Osim toga, za vreme odsustva dobijao bi samo pola plate, a uz troškove putovanja to ne bi finansijski mogao lako da podnese. Zato je odlučio da se ženi i deci pridruži tek posle nekog vremena. Ronald je gledao oca kako piše *A. R. Tolkien* na poklopcu velikog porodičnog kofera. To je jedina jasna uspomena na njega koju je sačuvao.

Parobrod *Gvelf* doneo je Mejbel i dečake iz Južne Afrike početkom aprila 1895. U Ronaldovom pamćenju ostaće svega nekoliko reči afrikansa i bleđa slika suvog, prašnjavog i jalovog predela, dok je Hilari bio premali da upamti makar i toliko. Tri nedelje kasnije Mejbelina sestra Džejn, sad već odrasla žena, dočekala ih je u Sautemptonu. Nekoliko sati kasnije svi su u Birmingemu, u majušnoj porodičnoj kući u Kings Hitu. Mejbelin otac bio je isti veseljak kao i uvek, pričao je viceve i pravio grozne igre rečima, dok je majka bila puna dobrote i razumevanja. Proleće i leto su prošli, a Ronaldovo zdravlje se očigledno znatno popravilo. Artur je pisao da mu žena i deca strašno nedostaju i da jedva čeka da dođe da bude s njima, ali uvek bi ga nešto zadržalo.

U novembru je stigla vest da je dobio reumatsku groznicu i mada se delimično već oporavio, ne bi mogao da podnese englesku zimu, mora da bude zdrav da bi putovao. Mejbel je taj Božić provela u očajničkoj strepnji mada je Ronald uživao i bio potpuno ushićen svojom prvom božićnom jelkom, prizorom

sasvim drugačijim od sparšenog eukaliptusa koji mu je krasio praznik prethodne godine. Stigao je i januar, a Artur je javljao da mu je zdravlje i dalje loše. Mejbel je zaključila da mora da se vrati u Blumfontejn da ga neguje. Sve je pripremljeno i uzbuđeni Ronald diktirao je dadilji pismo za svog oca.

Ašfild roud, Kings Hit, 14. februar 1896.

Dragi tatice,

Tako mi je drago što ću doći da te opet vidim odavno smo otišli nadam se da će nas brod doneti kod tebe mamu bebu i mene. Znam da ćeš se radovati što ti je stiglo pismo od tvog malog Ronalda odavno ti nisam pisao sad sam odrastao i imam sako i prsluk kao veliki čovek mama kaže da nećeš prepoznati bebu i mene jer smo sad veliki momci imamo da ti pokažemo mnogo božićnih poklona dolazila nam je tetka Grejsi da nas vidi hodam svakog dana i samo se ponekad vozim u kolicima. Hilari te mnogo voli i ljubi i isto tako tvoj

Ronald.

Pismo nikada nije poslato jer je stigao telegram da je Artur dobio ozbiljno krvarenje i da Mejbel mora da se pripremi na najgore. Umro je sutradan, 15. februara 1896. Pre nego što je cela priča o njegovim poslednjim časovima stigla do udovice, Artur je već bio sahranjen na anglikanskom groblju u Blumfontejnu, osam hiljada kilometara od Birmingema.